

מראי מקומות- בבא קמא פ"ו

למה לא משלם שכרו משלם בכל ענין, ומה ענין זה לפועל בטל, שלא הפסידו בידים.

(ה) **ורבא אמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום- כ' התוס' ר' פרץ דמכאן נלמד דיש לפטור לגמרי מי שמזיק סוסו של חברו באופן שסופו לחזור, שהרי בנזקי ממונו של חברו אי"צ לשלם הד' דברים, וא"כ, כיון דבאדם אינו משלם נזק אלא שבת, א"כ יצא דבנזקי ממון חברו אי"צ לשלם כלל. אולם הביא מהריצב"א דחולק וס"ל דמה דבאדם משלם שבת, היינו משום דכיון דדמיו מרובים, אז אין הפחת ניכר בהיזק זה דסופו לחזור, ולכן משלם שבת. אבל בבהמה, שפיר י"ל דצריך לשלם הפחת שנפחת בנזק רגיל.**

(ו) **הקוטע יד ע"ע של חברו אביי אמר נותן לו שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרב- תמה הרשב"א, למה לא ניתן טפי להרב, הרי הוא מפסיד המלאכה שהי' העבד עושה, דלא הי' שומר קישואין. וביאר דאין המזיק חייב ליתן טפי משבת גדולה וקטנה, ואין העבד צריך ליתנו להרב, דיכול לטעון אנא לא אזיקתך, ומשמיא הוא דאזיקתך ונסתחפה שדך.**

(ז) **רבא אמר הכל ינתן לעבד, וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות- תמה תוס' על גירסא זו, למה לא יתן שבת קטנה להרב, ולכן גרס יתן הכל לרב, ובשבת גדולה ילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות. והרשב"א כ' דהרב משתכר בכך, דיותר שוה לו אכילת פירות של הכל, מגופה של שבת קטנה [ואולם לכאן עדיין ק', ומה בכך, אם בעצם זה צריך להיות של העבד, א"כ ינתן שבת קטנה להרב, והעבד יאכל הפירות של השבת גדולה, וצ"ע].**

(ח) **וכולן רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם וכו'- ע' ברש"י ותוס' דפירשו כל זה לענין המתבייש. וע' בשטמ"ק בשם הראב"ד שכ' להסתפק באם "כולן" קאי גם על המבייש, או רק על המתבייש, וקאמר דלכאן קאי גם על המבייש, ולא אמרי' דזה העני הפחות איך בייש אדם חשוב וחסיד כזה, אלא שמורידין דרגא של המתבייש ומעלין דרגת המבייש עד שנמצאו שוין, ויהיו כל**

(א) **גילחו מהדר הדר והיינו בעיין- ע' ברש"ש (פה:) דתמה מכאן על מש"כ תוס' שם בדבר שידוע לכל דסופו לחזור מודה אביי דרק נותן לו שבת של כל יום ויום, הרי בגילחו ודאי ידוע לכל דסופו לחזור, וא"כ איך קאמר דזהו בעיין, הרי זהו מוסכם לכל דרק נותן שבת של כל יום ויום, והניח בקו'.**

(ב) **שבת דהוי מרקד בי כובי- כ' הרא"ש (סי' ד') דמכאן מוכח דכששמין שבת של הנחבל, שמין כ"א כפי מלאכתו שהוא רגיל לעשות, וכיון דאיש זה מרקד בי כובי, לכן צריכין לשלם לו שבת של מלאכה זו. ולכן כ' דמה דאמרי' לעיל דקטע ידו משלם לו שבת דמי שומר קישואין, או שובר רגלו דמשלם לו שבת דמי שומר הפתח, כל זה בסתם אדם שאין לו אומנות, אבל מי שיש לו אומנות, כמו נוקב מרגליות וכדו', דעדיין יכול לעשות אף אם נשבר רגליו, אז צריך לשלם לו שבת של אותה מלאכה שהוא עושה, וכמש"כ תוס' לעיל (פה: ד"ה רואין).**

(ג) **בושת, אין לך בושת גדול מזה- ביאר היש"ש (י"ד) דהיינו משום דכל מטרתו של דבר זה לביוש, ולכן הו"ל הבושה יותר מהיכא דקטע אבר, דכיון דשם כוונתו להזיק, וגם עושה היזק, הרי בכה"ג אין הבושה גדולה כ"כ [ולכאן כוונתו, דהבושת בולט טפי כשאין כאן היזק ממש ג"כ].**

(ד) **ורבא אמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום- כ' הרשב"א, דהיינו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה, שאינו דומה יושב בטל לעושה מלאכה, וכ"כ הרי"ף (לא. בדפיו). וכ"כ הרא"ש (סי' ו'), והוסיף "וכן בכל שבת", דהיינו דבכל שבת אינו משלם אלא כפועל בטל. וכ' היש"ש (י"ד) דמש"כ הרא"ש וכן בכל שבת, היינו רק בשבת שאין עמו נזק. אבל היכא שיש גם נזק, כיון דכבר מקילין בשומת הנזק לומר דהו"ל כעבד הנמכר בשוק, א"כ עכ"פ בשבת צריך לשלם לו שבת משלם. אולם ע' במאה שערים (לבעל העיטור, בהגהות וחידושים על הרי"ף) שתמה דכיון דבידים מזיק לי ומבטל לי מאגרי', הרי שכר זה הי' מפסיד לי, וא"כ**

דאי' במתני' דחייב בבושת ערום, היינו בבית המרחץ, דמה שהוא ערום בבית המרחץ אינו ראי' דאינו מקפיד על בושתו, ולכן שפיר יהי' חייב בבושת אחרות, כמו סטרו על פניו וכדו'. אבל בכרייתא מבואר דאי"ז הכוונה במה שאמר דביישו ערום, דא"כ ל"ל לומר פעמיים ביישו ערום וביישו בבית המרחץ, אע"כ ב' ציורים שונים הם, ושפיר הק' הגמ' האם ערום יש לו בושה. ואין להק', הא סכ"ס למה לא תי' הגמ' קושייתו דבית המרחץ בר בושת הוא, דמיירי בבושת בדברים אחרים, משום דכיון דע"כ ציור דרישא, דביישו ערום, מיירי באתא רוח וכרכי' למאני' וכו', שהוא בושה של ערמימות, א"כ ודאי הסיפא ג"כ איירי בכה"ג.

(ג) **שביישו על גב הנהר- פי' הרשב"א** דכוונת הגמ' כמו הגמ' לעיל, שגילה הוא קצת כדי לרחוץ רגליו או שוקיו, וזה בא והערימו לגמרי.

(ד) **משום כיסופא... או דלמא משום זילותא- ע'** בשואל ומשיב (רביעאה, ח"ג, סי' צ"ה, ד"ה והנה בהא) שהעיר, דמה החילוק בין כיסופא ובין זילותא. וביאר דכיסופא היינו מה שמביישו ופניו נכסף, וא"כ אפי' אם אין שום אדם אחר שם, מ"מ הרי יש בו כיסופא. אבל זילותא הוא דוקא מה שהוא מזולזל בעיני רבים, ולכן אין זה שייך אא"כ יש שם אחרים, דאל"כ אי"ז זלזול. וע' באמרי זיו שכ' דלמשל אם מדברים עליו לה"ר, הרי זה זלזול בעיני הבריות, אפי' אם לא יגיע לו הבושה כלל. **וע"ע במנחת שלמה שכ' דנראה** דהא דחייב על זילותא, אינו מחמת שמצטער אח"כ על מה שזולזל בו, שהרי מת ולא הצטער כלל, אלא דאנן סהדי דלא ניחא לו שיזלזלו בו, ועל זה ג"כ צריכים לשלם. וע' בברכת אברהם שהעיר דלכאו' הו"ל להגמ' להסתפק בכל בושת אם שמין רק הכיסופא, או גם הזילותא, דהיינו, כמה אדם הי' נותן שלא יזלזלו בו גם באופן שלא נודע לו מעולם, והיינו שהספק צריך להיות אם התשלום היינו תשלום צערו של הכיסופא, או שווי כבודו של יזלזלו בו גם בלא הרגשת צערו, ולמה צריכין להסתפק דוקא בציור רחוק שמת בתוך שנתו. וכ' דלכאו' צ"ל

התשלומין שוין. אולם ע' בים של שלמה (ל"ה) שכ' דלענין המבייש כ"ע לא פליגי, וכ"ע סברי דלא שוי.

(ט) **כפחותין שבהן- פרש"י**, פחותין שבעניינים להקל, דכיון דעני הוא, בושתו קלה. והק' ע"ז המשכנות יעקב (חו"מ ע'), איך יהי' ר"ש מיקל כ"כ בבושת עניים, הרי פחותין שבעניינים הו"ל דבר שאין לו קצבה, שהרי יש עניים שהם מרודים כ"כ שאין מקפידין כלל על בושתם. ולכן הוא פי' דפחותין שבהן היינו פחותין שבבני חורין, ומעליותא היא לגבייהו. ובאמת מודה במקצת לר"מ, דר"מ ס"ל דמשוה העניים לבני חורין לגמרי, ור"ש ס"ל דעכ"פ כפחותין שבהן.

(י) **והמבייש את הישן חייב- כ' התוס' יו"ט (ח', א', ד"ה והמבייש את הישן) דהחי' הוא דאע"פ דבשעת מעשה לא הרגיש כלל בהבושה, וה"א דכיון דרק כשהקיץ נתבייש, א"כ הו"ל גרמא בעלמא ויהי' פטור, קמ"ל.**

(יא) **דאתא זיקא כרכינהו למאני', ואתא הוא דלינהו טפי וביישי- ע' בשו"ת רמ"א (סי' מ"ה) שדן שם באשה שמוציא שם רע על אשה אחרת, אולם אומרת דאינה חייבת משום מוציא שם רע, שהרי שמעה מאחר, והוא כבר הוציא השם רע. וכ' הרמ"א דמבואר בסוגיין דמ"מ חייבת משום בושת, דכיון דהיא הפשיטה הקול יותר, א"כ הו"ל כמו שמעיקרא בא הרוח והגביה לבגדיו, ואח"כ בא אדם אחר והפשיטו טפי, דחייב משום בושת.**

(יב) **בית המרחץ בר בושת הוא- פרש"י**, בני אדם עומדין ערומים ואין להם בושת. וע' בסמ"ע (ת"כ, מ"א) שהבין בדברי רש"י דכוונתו דאין שייך בו בושת כלל, ואפי' בשאר מיני בושת, כמו סטרו על פניו וכו', אבל הביא מפר"י דס"ל דאפי' היכא שהוא ערום חייב בשאר מיני בושת, וכמש"כ תוס' כאן. וע' בכוס הישועות כאן שהביא מה שהק' תוס', למה הק' הגמ' על הברייתא ולא על המשנה, הרי גם במתני' אי' דביישו ערום חייב, ולכן הי' להק' מיד על המשנה, האם ערום בר בושת הוא. ותי' דהיינו יכולין לפרש דמה

דכיון דמסתמא נודע לו על זלזולו אם נתעורר
אחר שנתו, א"כ הזלזול נכלל בשומא של
הכיסופא, וצ"ע.

(טו) מעדים זוממין, מה התם סומין לא, וכו'-
פרש"י, עדים א"א בסומין, דבעינן ראי', דאם
לא ראה שקטע ידו של חברו היאך יעיד.
והק' רעק"א (בגלה"ש), הא י"ל דמיירי
דראה שקטע ידו קודם שנסתמא, והחיוב על
מעשה שלו שעשה כשהי' סומא. וכ' דלפי
מש"כ תוס' בב"ב (קכ"ט) דסומא פסול
לעדות מגזה"כ אף על מה שראה קודם
שנסתמא, א"ש. ובחי' הוסיף לומר דלפי
האמוראים דס"ל דסומא כשר לעדות ק'
הברייתא כאן, אלא דהם נתותבו מברייתות
אחרות בלא"ה. אבל דברי רש"י הניח בצע"ג.
וע' באור החמה שכ' דאפשר דבכה"ג לא
מקרי "סומא", דהא נמצא שצריך לומר שהי'
פתוח מעיקרא, ולכן אי"ז דומה לבושת
דסוגיין, דהא לכאו' פשוט הוא דאם מבייש
פתוח ונתסמא קודם העמדה בדין דודאי חייב,
וא"כ ע"כ ה"ה לגבי עדות צ"ל ד"סומא"
דסוגיין היינו סומא דמעיקרא, ושפיר כ'
רש"י דא"א לו להעיד כיון שלא ראה העדות.

(טז) ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות- הק'
תוס', לא ליכתוב שום מיעוט, וממילא לא
יהי' צריך לכתוב המיעוט אחר, דממילא יהי'
נתרבה, והניח בקו'. וע' בתוס' ביומא (ס).
ד"ה תרי) שהביא מר' שמואל דכל מקום
דאמרי' דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות,
י"ל דהי' מקום למעט, או מאיזה בנין אב, או
שום דרשה או ק"ו, ולכן הי' צריך המיעוט
אחר מיעוט כדי לרבות. והמצפה איתן הביא
מש"כ האדרת אליהו (פ' חקת), דכל מקום
דאי' מיעוט אחר מיעוט, אין המיעוט השני
עוקר מיעוט הראשון לגמרי, אלא מרבה קצת,
וא"כ ממילא נסתלק ק' התוס', דשפיר מהני
המיעוט הא' למעט קצת.